

† Ազիզաբեկ Մանթաշեան

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

1911 թիւը նշանաւոր եղաւ հայութեան համար իր կորուստ-
ներով:

Միմեանց ետևից թողին այս աշխարհը յիսնամեայ նշա-
նաւոր հրապարակախօս Պետրոս Սիմէօնեանցը, հայ մեծանուն
բարեգործ Ալէքսանդր Մանթաշեանցը և ի վերջոյ մեր ականա-
ւոր գրագէտ Ղազարոս Աղայեանցը, երեքն էլ իրանց ասպարէզ-
ներում խոշոր մարդիկ, որոնց տեղը բռնող չկայ տակաւին:

Աղէքսանդր Մանթաշեանցը սկզբում մի փոքր վաճառական, իւր
առևտրական տաղանդով կարողացաւ շուտով աչքի ընկնել վաճա-
ռական աշխարհում իր յաջողութիւններով և ինչպէս հայ վա-
ճառականի ինքնուրոյն յատկութիւնն է, փայլեց հայ ազգի մէջ
իր մեծամեծ բարեգործութիւններով մեծ մասամբ կրթական
գործի համար: Բացի բազմաթիւ ուսանողներից, որոնք ուսանում
էին Ա. Յ.-ի հաշուով, Մանթաշեանի առատաձեռնութեամբ են
կառուցւում Էջմիածնի կաթողիկոսարանը, Ներսիսեան դպրոցի
հոյակապ շէնքը և դեռ ապագայում պէտք է առաջ գան նորանոր
ձեռնարկութիւններ հանգուցեալի կտակաւանդութեամբ:

Հանգ. Մանթաշեանի թաղումը կատարուեց Թիֆլիսում
խիստ մեծ շքով և ամեն կողմի հայերի պատգամաւորութիւնների
ու Թիֆլիսի բոլոր հայ հաստատութիւնների մասնակցութեամբ.

Կ. Պօլսի նախկին պարբերաբ ամեն. Օրմանեան սրբազանի
կողմից հանգ. Մանթաշեանի թաղմանը հեռագրով ներկայացուցիչ
էր նշանակուած Թերթիս խմբագիր Գիւտ. աք. Աղանեանցը:

Պետրոս Սիմէօնեանցը Նոր Նախիջևանին կից մեծ Սալա գիւ-
ղիցն էր և իր ուսումը ստացել էր Դորքատի համալսարանում:
Նա գալով Կովկաս՝ երկար ժամանակ ուսուցիչ եղաւ Ներսիսեան
դպրոցում և միաժամանակ տեսչի պաշտօնակատար, վարեց «Մեղու
Հայաստանի» լրագրի խմբագրութիւնը մինչև այս թերթի դա-
դարումը:

Պետրոս Սիմէօնեանցը նշանաւոր էր նրանով, որ նրա մէջ համոռմունքը իղէալական գազաթնակէտին էր հասել. նա իր կիսադարեան հրապարակախօսական գործունէութեան մէջ պաշտպանում էր այն կարծիքը, թէ Հայոց ազգի փրկութիւնը դպրոցի և եկեղեցու, լեզուի և կրօնի մէջ է և իր այդ դաւանանքը անընկճելի յամառութեամբ ու եռանդով պաշտպանեց մինչև իր վերջին շունչը. այդ հոգով էլ կրթեց և արտադրեց ամբողջ սերունդներ, Պետրոս Սիմէօնեանցը յայտնի էր իբրև ընտրեալ խելօքններից մէկը, որի խորհուրդներից երկար տարիներ օգտուում էին Թիֆլիզի առաջնորդներ և Էջմիածնի կաթողիկոսներ ազգային դպրոցական և եկեղեցական խնդիրներում:

Միաժամանակ նա մի բարի, անընչաւէր և համեստակենցաղ մարդ էր. մարդ չկար, եր իր կեանքում վշտացած լինէր նրանից. Իր այս բնաւորութեամբ ամենքը սիրում էին նրան և մանաւանդ թէ պատկառում նրանից:

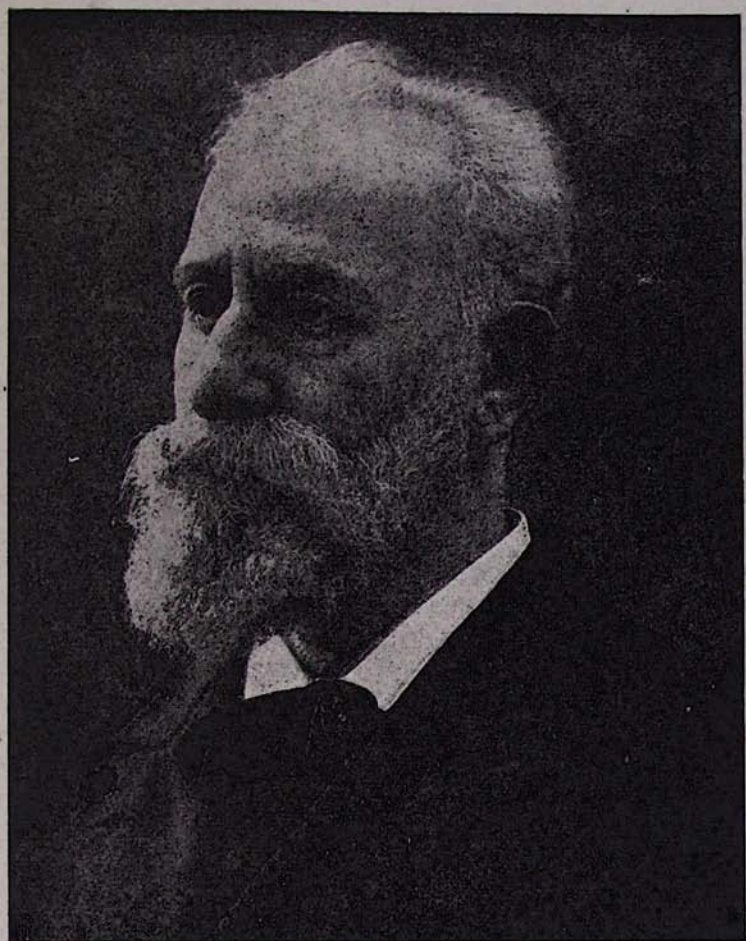
Նրա մահը, թէպէտ արդէն զառաքելութեան մէջ, ընդհանուր վիշտ պատճառեց ամենքին. նոյն իսկ իր գաղափարական հակառակորդները համակրական յօդուածներ նուիրեցին այդ հոգիացած հրապարակախօսին: «Մշակ» լրագիրը, որի հետ մի քանի տասնեակ տարի գաղափարի կռիւ էր ունեցել նա, մի ջերմ յօդուած նուիրեց Սիմէօնեանցին, դրուատելով նրա այդ յատկութիւնները: Թաղումը կատարուեց բոլոր կուսակցութիւնների մասնակցութեամբ. Թիֆլիսի Հայ մամուլը ձեռնբերեցութեամբ պ. Տիգրան Նազարեանի 'ի յիշատակ հանգուցեալի պսակի փոխարէն հրատարակեց մի համար «Մեղու Հայաստանի» նուիրուած ամբողջապէս Պետրոս Սիմէօնեանցին:

Սիմէօնեանցի թաղմանը Կ. Պօլսից պատրիարքական տեղապահ Ամեն. Նղիշէ արքեպիսկոպոս Դուրեանը հեռագրով ներկայացուցիչ էր նշանակել թերթիս խմբագրին:

**

Պակաս կորուստ չէր հայ գրականութեան համար և յայտնի գրագէտ Ղազարոս Աղայեանի անակնկալ մահը, որ տեղի ունեցաւ անցեալ յունիսին: Աղայեանցը վախճանուեց «Հորիզոն»-ի խմբագրատուն գնալիս, որի մերձաւոր աշխատակիցներից մէկն էր նա վերջին տարիներս:

Աղայեանը ուսել էր Ներսիսեան Դպրոցում և իր փոքրիկ պաշարով, բայց սեպհական տոկուն աշխատասիրութեամբ այնպիսի մեծ հմտութիւն էր ձեռք բերել հայ լեզուի մէջ, որ իր կեանքի մեծ մասը նուիրեց հայ լեզուի մշակման և հայ մանուկների դաստիարակութեան գործին. նա սկզբում «Մեղու Հայաստան»

† Ղազարու Աղայեան

տանի» լրագրի գրաշար էր և միաժամանակ աշխատակցում էր յիշեալ լրագրին. այնուհետեւ նա սկսեց ուսուցչութիւն անել հայոց ծխական դպրոցներում և այդ ասպարիզում նա ցոյց տուեց լուսմանկավարժի ընդունակութիւն։ Մանուկներին հայ լեզուն ուսուցանելու գործը այնքան սիրելի էր նրան, որ նրանց համար նա պատրաստեց հայոց լեզուի մի շարք ընտիր դասագրքեր և հրատարակեց մանկական ընթերցանութեան համար բաւական թուով հէքիաթներ ու բանաստեղծութիւններ գողտրիկ աշխարհաբար լեզուով, որոնք լոյս տեսան թէ զանազան ամսագիրներում և թէ առանձին գրքոյկներով։ Հրատարակեց նաև մի քանի գրքոյկներ հայկական հնչիւնների մասին և մտցնելով իր դասագրքերի ու հրատարակութիւնների մէջ ւ-ի ուղղագրութիւնը՝ մինչև իր կեանքի վերջը նա եռանդուն կերպով պաշտպանեց իր այդ նորամուծութիւնը։

Ութսունական թուականներին նա մի քանի տարի վարեց Թիֆլիզի թեմի հայ ուսումնարանների թեմական տեսչի պաշտօնը։ Մի խօսքով Աղայեանը իր ամբողջ կեանքը նուիրեց ուսուցչութեան և հայ մանուկների դաստիարակութեան գործին և հիմք դրեց մանկական գրականութեան հայոց մէջ և դրա համար էլ իր մահը ցնցեց ամբողջ հայութիւնը առանց կուսակցութիւնների խտրութեան և մահից յետ արժանացաւ այնպիսի ցոյցերի և յարգանքների, որոնց արժանի են միմիայն մի ազգի խոշոր անձնաւորութիւններ։

Հանգուցեալը աշխատակցել է նաև «Լուսայ»-ին, ուր տպուեց նորա և Ռ. Խանազատեանի թարգմանութեամբ Բէլլամիի «Հարիւր տարի յետոյ» նշանաւոր վէպի հայ թարգմանութիւնը, որ սակայն կիսատ մնաց խմբագրութիւնից անկախ պատճառներով։

* *

Այս մեր կորուստներն էին այս տարուայ առաջին կիսին, որ ուրիշ կողմերից էլ միութարական ոչինչ չէ ներկայացնում հայութեան համար։

Կաթողիկոսական խնդիրը այնպէս է յուզել մտքերը, այնպէս գրգռել կրքերը, մամուլը մի այնպիսի դիրք է բռնել հրապարակում երեցած աչքի ընկնող ընտրելիների վերաբերմամբ, որ բառիս բուն նշանակութեամբ էլ ոչ մի հեղինակութիւն չթողին եպիսկոպոսների շրջանում, ամենքն էլ բամբասուեցան, ամենքն էլ բարդուած բազմազան երևակայական պակասութիւններով կեղտոտուեցան։ Սղասենք, որ առողջ դատողութիւնը, լուրջ կըռնադատութիւնը յաղթէ ամեն տեսակ կրքերին և արժանաւորնե-